

3. Dánsko

Také v této zemi jsou univerzitní sociologické ústavy, a to v Kodani a v Aarhusu. Jejich funkce je obdobná jako ve Švédsku a Norsku, ale jsou zatím málo rozvinuté. Sociologický ústav v Kodani se opírá o zahraniční pomoc. Ředitel ústavu prof. Svalastoga přišel do Kodaně z Oslo, prof. Israel ze Švédska; ústavu vypomáhají také Američané, t.č. Dr. Webb. Studium je organizováno podobně jako v jiných skandinávských zemích. Požadavky na tříleté studium jsou vysoké, vyšší než u nás na studium pětileté, a dokonce vyšší než na kandidátské minimum ze sociologie! Je třeba zdůraznit, že studium se plně soustřeďuje na sociologii a nerozptyluje se vedlejšími obory, studiem jazyků, apod.

Zatím je vědecky nejvýznamnějším ústavem *Dánský ústav pro aplikovaný sociální výzkum*, vedený H. Friisem a financovaný ministerstvem sociálních věcí. V Dánsku, stejně jako v jiných skandinávských zemích, jsou tato ministerstva význačnými podporovateli a zadavateli sociologického výzkumu. Tento ústav má značný vliv na dánskou sociální politiku a má také význačné postavení mezinárodní, zvláště v mezinárodních organizacích. Je příkladem sociologické orientace, vhodné pro malé země.

Tematické zaměření ústavu je výrazně sociálně politické. Pracovníci ústavu se účastní osobně i výsledky své vědecké práce na přípravě dánské sociální reformy. Věnují pozornost také sociálně ekonomickému rozvoji Grónska. Hlavní tematické okruhy výzkumu jsou:

— Práce a pracovní podmínky v různých odvětvích a oborech dánské ekonomiky.

— Mzdová politika a sociální problémy nejnižších příjmových skupin obyvatelstva.

— Časový režim, zejména volný čas dánské obyvatelstva.

— Sociální stratifikace, včetně mobility a migrace.

— Sociální struktura měst a vesnic.

— Sociální gerontologie.

— Dánská soustava sociálního zabezpečení.

— Sociální problémy osob se sníženou pracovní schopností.

— Výchova a vzdělání, dánský školský systém.

— Sociální politika a sociální rozvoj.

— Sociální deviace, hlavně kriminalita a alkoholismus.

— Využívání poznatků sociálních věd.

Ústav vydává vlastní publikační sérii, v níž uveřejňuje výsledky výzkumů. Publikace se vydávají dánsky nebo anglicky.

Dalším důležitým sociologickým pracovištěm je *katedra organizace a průmyslové sociologie při Vysoké škole obchodní v Kodani*, kterou vede T. Agersna p. Pracuje převážně pro dánský průmysl, obchod a odborové organizace. Průmyslová sociologie je integrována do teorie organizace.

Dánská vysoká škola sociální (Danmarks Sociale Højskole) v Kodani vychovává so-

ciální pracovníky a pracovnice a tzv. sociální poradce. Kromě výuky je jeden rok věnován praxi pod vedením vysokoškolských odborníků. V nejbližší době se bude škola reorganizovat podle švédského vzoru.

Závěr

Sociologie v uvedených skandinávských zemích nemá dlouhou tradici. Ve všech zemích je patrné, že má promyšlenou a cílevědomou koncepci, a to ve svém celku i v jednotlivých ústavech a pracovištích. Hledá a nachází vhodnou polohu mezi teorií a empirií a mezi teoretickým studiem a aplikovaným výzkumem. Je dostatečně konkrétní, aby byla schopná řešit závažné sociální problémy svých zemí a aby vychovávala budoucí sociology, znalé problematiky vlastních zemí. Nespouští ze zřetele ani vztahy mezinárodní, zejména aktivní účast v různých mezinárodních organizacích. Československý sociolog, který do těchto zemí zavítá a naváže kontakt s jejich sociology, se může mnohému přiučit a může také mnohé závidět.

Vybraná literatura

A. Švédsko

1. B. Anderson a kol., *Sociologiska metoder (Sociologické metody)*, Stockholm 1965.
2. G. Boalt, *Familje problem (Problém rodiny)*, Stockholm 1962.
3. G. Boalt a kol., *Sociologi (Sociologie)*, Stockholm 1951.
4. E. Dahlström (vyd.), *Svensk samhällstruktur i sociologisk belysning (Struktura švédské společnosti a sociologie)*, Stockholm 1965.
5. G. Karlsson (vyd.), *Familjen i samhället (Rodina a společnost)*, Stockholm 1965.
6. D. Lundberg—O. Hulten, *Individen och massmedia*, Stockholm 1968.
7. W. William-Olsson, *Stockholms Structure and Development*, Uppsala 1960.

B. Norsko

1. International Peace Research Institute, Oslo — List of Publications, 1968.
2. Institute of Criminology, 1954—1964, Oslo 1965.
3. 12 Years of Social Science Research, Oslo 1963.
4. Work Research Institutes: Industrial Democracy Project in Norway 1962—1968, Oslo 1968 (cykl.)

C. Dánsko

1. Acta sociologica, časopis od r. 1956.
2. H. Friis, *Sociology in Denmark*. In: Contemporary Sociology in Western Europe and in America, 1967 (tam další bibliografie).
3. E. Shanas—P. Townsead—D. Wedderburn—H. Fris—P. Milhøj—J. Stehouwer, *Old People in Three Industrial Societies*, London 1968.

Václav Lamser

Mezinárodní konference sociálních psychologů v Praze

Ve dnech 7.—11. října 1968 proběhla v pražském hotelu International významná mezinárodní konference o sociální psychologii. Konferenci uspořádal Psychologický ústav ČSAV spolu s výborem Transnational Social Psychology při Social Science Research Council (New York) a Evropskou asociací pro experimentální sociální psychologii. Uspořádání pražské konference bylo dohodnuto na mezinárodním setkání sociálních psychologů ve Vídni v dubnu 1967¹ a její program byl připraven mezinárodním výborem ve složení Henri Tajfel (Anglie) —

¹ Srv. J. Janoušek, *Mezinárodní konference sociálních psychologů ve Vídni*, Československá psychologie, č. 5, 1967, s. 476—477.

předseda, Martin Irle (NSR), Vladimír Jádov (SSSR), Jaromír Janoušek (ČSSR), Harold Kelley (USA) a Serge Moscovici (Francie). Organizaci zajistil československý přípravný výbor — Vladimír Tardý (předseda), Anton Jurovský (předseda Čs. psychologické společnosti), Věra Bokorová, Zdeněk Helus a Jaromír Janoušek (tajemník). Za Social Science Research Council spolupracoval prof. Riecken a prof. Singer a významnou pomoc poskytlo Středisko pro sympozia ČSAV, vedené Dr. Panczajem.

Vynikající obsazení předními sociálními psychology a intenzivní pracovní náplň učinily z konference svého druhu výjimečnou událost v této moderní, rychle se rozvíjející vědní oblasti. Spolu s dvanácti pracovníky z Československa se konference zúčastnili 3 sociální psychologové z Anglie, 3 z Francie, 2 z Holandska, 3 z Itálie, 2 z Jugoslávie, 1 z Kanady, 3 z Německé spolkové republiky, 1 z Norska, 1 z Polska, 1 z Rumunska, 1 ze Sovětského svazu, 9 z USA. Mezi účastníky byla řada známých zahraničních sociálních psychologů, jako Leon Festinger, Morton Deutsch, Claude Flament, Hilda Himmelweitová, Henri Tajfel a další. Počet účastníků byl limitován, aby mohl být zajištěn dělný ráz a bezprostřední kontakt všech účastníků mezi sebou navzájem. Kromě představitelů pořádajících institucí uvítal účastníky za presidium ČSAV akademik Jan Filip. Předseda ČSAV František Šorm uspořádal pro účastníky konference banket.

Vlastní program konference se skládal jednak z plenárních zasedání, jednak z pracovních skupin. Na plenární zasedání byly zařazeny tři přednášky s koreferáty. D. T. Campbell referoval o kvazi-experimentálních projektech pro sociálně psychologické vyhodnocování společenských experimentů, H. Himmelweitová o *Sociálně psychologických aspektech výchovy*, M. Deutsch o *Produktivních a destruktivních konfliktech*. V bohaté diskusi byly posouzeny možnosti i meze základního sociálně psychologického výzkumu vzhledem k požadavkům ekonomických projektů, školských reforem, mezinárodních vztahů a jiných oblastí společenské praxe.

Těžištěm konference bylo jednání šesti pracovních skupin, kde byla prodiskutována řada výzkumných sdělení a zaujato stanovisko k současnému stavu v jednotlivých problémových okruzích.

1. Ve skupině *Socializace dětí a mládeže* se účastnili A. Jurovský (Bratislava), H. Himmelweitová (Londýn), G. Jahoda (Glasgow), N. Mansurov (Moskva), S. Mika (Varšava), J. Odehna E. Vančurová (Praha), J. Singer (Stony Brook), R. Zajonc (Ann Arbor). Byly tu posouzeny obecné problémy socializace, jako je její širší a užší pojetí, proces a výsledek, klíčová úloha norem v socializaci, vliv společnosti na socializační činitele a socializačních činitelů na subjekt socializace, věková období, aj. Zároveň byla věnována pozornost speciálním otázkám — sociální mala-

daptaci a delinkvenci, vlivu různých faktorů sociálních prostředí z hlediska jejich specifické váhy atd., a byly prodiskutovány možnosti kulturně srovnávacího výzkumu v této oblasti.

2. Skupinu *Kognitivní a behaviorální konzistence* tvořili R. Abelson (New Haven), V. Bokorová (Praha), L. Festinger (New York), C. Flament (Aix-en-Provence), V. Kováliková (Bratislava) a M. Irle (Mannheim). Byla rozlišena kognitivní disonance a různé typy inkonzistencí, byly posouzeny možnosti definovat psychologicky vyvážené a nevyvážené stavy pomocí molekulárního pojetí. Hovořilo se o možnosti různých styků v rozhodování vzhledem ke konzistenci a disonanci, o rozdílech stavů před a po rozhodnutí a o možnosti různých odpovídajících experimentálních projektů.

3. Ve třetí skupině *Interpersonální konflikty* pracovali M. Deutsch (New York), E. Apfelbaumová (Paříž), H. Kelley (Los Angeles), J. Křivohlavý a L. Kubíčka (Praha). Diskuse ukázala, že sociální psychologie rozvinula dnes široký rejstřík experimentálních her, které umožňují sledovat chování lidí v průběhu dlouhého sledu jejich vzájemných aktivit. Byla věnována pozornost kognitivním a motivačním faktorům ve hře, vlivu rozdílů v inteligenci pohlaví a mocenském postavení na rozhodování, důsledkům zásahu třetí osoby, atd. Po metodologické stránce bylo zdůrazněno, že kromě hry samotné se stále častěji vyhodnocuje rozhodování a motivační struktura před hrou a po hře.

4. Čtvrtou skupinu *Sociální psychologie jazyka* tvořili W. Lambert (Montreal), T. Slama-Cazacu (Bukurešť), J. Janoušek a J. Průcha (oba z Prahy), M. Pêcheux (Paříž), R. Rommetveit (Oslo) a P. Schönbach (Frankfurt n. M.). Jako východisko svého uvažování vzala skupina promluvu jako celek, tj. včetně mluvčího a posluchače, zprávy, kódu, kanálu a kontextu. Diskuse se potom soustředila na problém kontextu v jeho různých rovinách — situační, přírodní, ekologické a kulturní, a na vliv kontextu na průběh jazykové komunikace. Tento vliv může být přímý i zprostředkovaný.

5. Jednání páté skupiny *Meziskupinové vztahy* se zúčastnili H. Tajfel (Bristol), M. Jezernik (Lublaň), Barbierová, Galdová a Iacono (všichni z Neapole), D. Campbell (Evanston), Z. Helus (Praha), I. Katz (Ann Arbor) a M. Seeman (Los Angeles). Po metodologické stránce se skupina zabývala experimentálním využitím minimálních situací k izolování základních proměnných meziskupinových vztahů a využitím kvazi-experimentálních projektů a kulturně srovnávacího výzkumu. Kromě toho se skupina zabývala řadou teoretických problémů. Značná pozornost byla věnována neprivilegovaným skupinám, zejména úloze odcizení a bezmocnosti v sociálním přizpůsobování těchto skupin a výkonové motivaci členů těchto skupin. Dále se diskutovalo k základním proměnným

etnocentrismu a k formám socializace dětí z neprivilegovaných skupin.

6. Šestou skupinu *Sociální percepce* tvořili J. Jaspars (Leiden), M. von Cranach (Mnichov), N. Frijda (Amsterdam), E. Jones (Durham), J. Papica (Olomouc) a N. Rot (Bělehrad). Těžiště bylo v rozboru vnímání sociálních předmětů a jevů. Na pořadu bylo přisuzování různých psychologických charakteristik druhým lidem a jeho ovlivňování osobnostními a situačními faktory. Skupina se dále zabývala problémem poznávání výrazu emocí a problémem pohledu jako sociálního stimulu.

Přátelská atmosféra, v níž celé jednání probíhalo, vyústila v podněty k novým formám mezinárodní výzkumné spolupráce. Byly posouzeny možnosti utvoření trvalejších malých mezinárodních kolektivů pro výzkum jednotlivých otázek. Byla věnována rovněž pozornost podmínkám pro pracovní kontakty mladších výzkumných pracovníků a systematické výměně vědeckých informací.

Sociálně psychologická konference, plánovaná na podzim r. 1968 jako jedna z mnoha vědeckých konferencí, se stala jednou z hrstky konferencí, které se podařilo uskutečnit v plánovaném termínu a s plánovaným programem. Z velké části to bylo zásluhou našich zahraničních kolegů, kteří projeví plné pochopení pro naši situaci a vyjádřili nám své sympatie. Pražská konference se tak stala významnou událostí v rozvoji sociální psychologie v mezinárodním měřítku a zároveň výrazným stimulem k dalšímu rozvoji tohoto vědního oboru u nás.²

Jaromír Janoušek

Index

Tak se nazývá nevelký, úhledný časopis, který již druhý rok vydává skupina pracovníků nejrůznějších oborů, soustředěná kolem Krajského kulturního střediska v Brně; poněvadž si všimají velmi pilně sociologie, musíme si jich všimnout také my, tím spíše, že přispěvatelé nového časopisu většinou nejsou pouhými diletanty.

Nové periodikum bylo založeno především jako tribuna autorů žijících a pracujících mimo ústřední centrum, nechce však sloužit provincialismu a jeho stránky jsou otevřeny všem. Řekl bych dokonce, že při výběru příspěvků pražských autorů neměla redakce vždycky šťastnou ruku.

V předmluvě k prvému sešitu redakce připomíná, že vzorem jí je předválečný Václavkův „Index“ a že nemá v úmyslu, aby se časopis stal profesionálním politickým či literárním orgánem, i když je samozřejmé, že zvýšenou pozornost hodlá věnovat moravskému regionu. Chce přinášet informace a zamyšlení ke všemu, co může zajímat kulturního čtenáře.

Až dosud nám dal Index celou řadu dobrých prací — některé jsou vysloveně sociologické, mnohé pak jsou pro sociologa zajímavou četbou. Pro Index napsali příspěvky autoři naší sociologické veřejnosti dobře známí

(V. Tlustý, J. Solař), ale nezůstal uzavřen ani autorům začínajícím. Jediným kritériem pro přijetí je, zdá se mi, určitá kvalita, doplněná ovšem požadavkem aktuálnosti a obecné přístupnosti.

V. Tlustý napsal článek o perspektivách vědeckotechnické revoluce. J. Solař, který je předsedou redakční rady, poskytl kromě několika úvah politického obsahu a zaměření zajímavou stať o konvergenci a divergenci společenského vývoje. Časopis pozorně sleduje kulturní politiku a osvětu — oblasti, které skoro všechna periodika opomíjejí. Zde se sluší jmenovat příspěvky I. Možného, V. Blažka, B. Trefulkové, J. Uhdeho, J. Cvekla, abychom uvedli alespoň nejdůležitější. Z filosofických článků zasluhují naši pozornosti studie o Habermasovi, které pro Index připravil J. Střítecký. V zářijovém čísle si můžeme přečíst článek o sociologickém výkladu závisti. Výsostně zajímavé jsou práce historika J. Kudrny (zvláště článek o poslední fázi francouzské revoluce).

Pro sociologa je velmi přitažlivá recenzi a přehledová část. Spolehlivá, přehledná, přístupná a stručná informace o novinkách ve společenskovědní literatuře není u nás doposud nijak zajištěna. V indexu se soustřeďuje ve srovnání s jinými periodiky poměrně pravidelná, i když bohužel ne systematická recenzi činnost. Index posuzuje krátce, ale určitě vše, co podle soudu jeho spolupracovníků stojí za posouzení, nemůže se však přitom omezit jen na hledisko odborně sociologické. Naše sociologie nemá dosud zorganizovanou recenzi a informační službu a sociologičtí pracovníci musí informace o své vědě sbírat na všech možných místech; a tak jim referentská činnost Indexu přijde vhod.

Můžeme říci, že v Indexu máme před sebou takovou řadu článků, že si při jeho krátkém trvání ani více přát nemůžeme. Upozorňuji, že jsem vytkl pouze stati výhradně sociologického obsahu, přestože časopis věnuje pozornost také jiným oborům. Index přináší stati a studie i z jiných oblastí kultury a životního slohu; zvláště silně je zastoupena teorie architektury, divadelní život a výtvarná kultura, ale to vše je četba také pro sociologa poučná a zajímavá. Doporučuji Index každému, kdo se chce blíže seznámit s myšlenkovým životem a kulturním ruchem na Moravě.

Pavel Tomášek

L'homme et la société, č. 9

Francouzský levicově orientovaný časopis *L'homme et la société* — s nímž již čtenáře Sociologického časopisu seznámil Josef Král (č. 4/1967) — představuje jednu z nemnohých systematických publikačních možností pro vědce ze socialistických států. V intencích této tradice je také podstatná část jeho podzimního čísla roku 1968 věnována „československé sociologii a obnově marxistického myšlení“. Redaktoři Serge Jonas a Jean Pronteau vybrali z produkce

² Hlavní materiály z konference budou publikovány v účelovém vydání. Zájemci necht napíší na adresu Oddělení sociální psychologie Psychologického ústavu ČSAV, Purkyňova 2, Praha 1.